

R' Marc Angel
Sept. 1, 2002

1) Sinning for Others by Converting for Marriage

שו"ת מלמד להועיל חלק ב (יורה דעה) סימן פג

השאלה מבוארת מתוך התשובה. מבואר בש"ע י"ד סי' רס"ח סעיף י"ב דאין מקבלין גר שבא להתגייר בשביל שנתן עיניו באשה יהודית. אמנם כבר הקשו עליו תוס' ביבמות ד' כ"ד ע"ב ד"ה לא בימי מהאי דפי"ק דשבת מהלל דגייר לגוי שאמר ע"מ ליעשות כ"ג וכן מר"ח דמנחות דאמרה ע"מ שאנשא לאותו תלמיד, ותל' תוס' דבטוחין היו דסופן לעשות לשם שמים וכ"י והובא בש"ך ס"ק כ"ג דמכאן יש ללמוד דהכל לפי ראות עיני הב"ד. והנה אם ברור בעיני הב"ד שעושה לשם שמים אף דנתן עיניו גם באשה יהודית יש להתיר לקבלו. והנה **בנ"ד דכבר נשא היהודית בדיניהם והיא כבר הפקירה עצמה לו ומעוברת ממנו דבר ברור שתנשא לו אף שלא יתגייר, א"כ רגלים לדבר דעושה לשם שמים.** ועוד דאם לא נקבלנו תנשא לו באיסור דאורייתא דיהודית לגוי אסורה מדאורייתא (ע' שו"ת מהר"ם שיק אה"ע סי' ל"ז וקנ"ה ו"ד סי' רמ"ט) וא"כ טוב שנקבלנו משתנשא לו באיסור. ואי קשיא הא אין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, ואיך יעשה ב"ד האיסור שיקבלו גר שלא נתגייר לש"ש כדי להציל את האשה מאיסור גדול מזה שכל ימיה באיסור הא היא פשעה בדבר, ע"ז י"ל חזק דאע"ג דתחילתה בפשיעה דהפקירה עצמה לנכרי מ"מ סופה כאונס דכיון דהיא מעוברת ממנו אינה יכולה לסבול בושטה שלא להנשא לו, ומתיראת ששום איש לא ישאנה מעתה ותצטרך לישב גלמודה כל ימיה, ולכל הפחות דמי נ"ד למה שכ' תוס' שבת ד' ע"א ד"ה וכי דכיון שממציאה עצמה לזנות דומים לאנוסים. ועוד **דאם תנשא לגוי גם זרעה שמצד הדין הם יהודים גמורים יהיו נמשכים אחר אביהם לגיותו, ויהיו פושעים, ואלה הצאן מה חטאו,** וע"כ טוב שיעשו ב"ד איסורא זוטא לקבל את הגר ולהרגילו בדת יהודית שיצא ממנו זרעא מעליא. ומ"מ יזהירו ב"ד את הגוי להשמר ולהזהר בכל דת יהודית ובפרט בשבת ובמאכלות אסורות, וטוב לקבל ממנו הבטחה במקום שבועה (איידעזשטאטטליכע פערזיכערונג) על זאת.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף ד עמוד א

גופא, בעי רב ביבי בר אביי: הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת, או לא התירו? - אמר ליה רב אחא בר אביי לרבינא: היכי דמי, אילימא בשוגג ולא אידכר ליה - למאן התירו? ואלא לאו - דאיהדר ואידכר - מי מחייב? והתנן: כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן שגגה וסופן שגגה! אלא במזיד - קודם שיבא לידי איסור סקילה מיבעי ליה! - אמר רב שילא: לעולם בשוגג, ולמאן התירו - לאחרים. מתקיף לה רב ששת: וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך? - אלא אמר רב אשי: לעולם במזיד, ואימא קודם שיבא לידי איסור סקילה. רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא: אמר רב ביבי בר אביי: הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה.

תוספות מסכת שבת דף ד עמוד א

וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך - והא דאמר בבבלי מערבין (עירובין לב: ושם) רבי סבר ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה התם כדי שלא יאכל ע"ה טבל על ידו דאמר לי' מלא לך כלכלה של תאנים מתאנתי אבל הכא שלא נעשה האיסור על ידו אין אומרים לו חטא אפי' איסור קל שלא יבא חבירו לידי איסור חמור ואומר ריב"א דאפי' למדביק עצמו אין לפשוט משם להתיר דהתם עדיין לא נעשה האיסור ומוטב שיעשה איסור קל ולא יעשה איסור חמור על ידו אבל הכא המעשה של איסור כבר נעשה וממילא יגמור לא יעשה אפי' איסור קל בידים והא דתנן בהשולח (גיטין דף מא: ושם) מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין ואע"ג דבהאי פירקא (דף לח: א"ר יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו שאני פריה ורביה דמצוה רבה היא כדמשני התם בר"א שנכנס לבה"מ ולא מצא שם י' ושחרר את עבדו להשלימו לי' מצוה דרבים שאני ועוד י"ל דדוקא היכא דפשע קאמר וכי אומרים לו לאדם חטא כדי כו' ואתי שפיר הא דאמר' בריש תמיד נשחט (פסחים דף נט. ושם) דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה וקא עברי כהנים בעשה דהשלמה ומקריבין למחוסר כפורים כפרתו כדי שיביא פסחו וכן בפרק בתרא דעירובין (דף קג: ושם) כהן שנמצא בו יבלת חבירו חותכה לו לו בשיניו אע"ג דהוי שבות וגבי חציה שפחה וחציה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר וכפו את רבה בהשולח (גיטין דף לח: ושם) משום שהיתה מחזרת וממציאה עצמה לזנות ודומי' לאנוסין והוי נמי כמצוה דרבים.

שו"ת משפטי עוזיאל כרך א - יורה דעה סימן יד

(הלכות גרים יו"ד סי' רס"ח)

גירות שנשאת לישראל בגיותה.

בהיותי משרת בקדש בעוב"י סאלוניקו נשאלתי באיש מישראל שנשא לו אשה נכרית ושהה עמה כמה שנים וילדה לו בנים ועתה באה האשה להתגייר ולהנשא בחו"ק כדמו"י לבעלה זה שנשאה לו לאשה בגיותה ועל זה נשאלתי: א. אם רשאים בית דין להזקק לה לגירה, כיון שהדעת נוטה לומר שאשה זו אינה מתגירת לשם גירות אלא כדי להנשא לו כדת משה וישראל: ב. אם מותר לו לבעלה לישא אותה בחופה וקדושין אחר גירותה או שמא נאסרת לו מדין הנטען על השפחה והגויה שאסור לו לכונסה לכתחלה: ג. ואם תמצא לומר שמותר לו לכונסה לכתחלה שמא צריך להיות פורש ממנה שלשה חדשי הבחנה קודם שישאנה.

וזאת תשובתי על ראשון ראשון:

בדין קבלת הגר פסק מרן ז"ל (יור"ד סי' רס"ח סעיף י"ב) כשיבוא הגר להתגייר בודקים אחריו שמא בגלל ממון וכו' ואם איש הוא בודקין אחריו שמא נתן עיניו באשה יהודית ואם אשה היא שמא נתנה עיניה בבחורי ישראל והרמב"ם הוסיף וכתב לפיכך לא קבלו גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו שכל החזור בשביל דבר בהבלי העולם אינו מגרי צדק ואף עפ"כ היו גרים הרבה מתגירים בימי דוד ושלמה בפני בית דין הדיוטות והיו בית דין הגדול חוששין להם ע"כ. וכן כתב המדרכי (בהגהות פרק החולין) דמי שבא להתגייר בשביל תועלת דבר אין מקבלים אותו (עין ב"י יור"ד סי' רס"ח). אולם התוס' (יבמות כ"ד ד"ה לא נקט) הקשו על זה ממ"ש (שבת לא א) שהוא דאיתא לקמיה דהלל ואמר גיירני ע"מ שאהיה כהן גדול וממ"ש (מנחות מ"ד א) ההיא דאיתא לקמיה דר"ח ואמרה גיירני ע"מ שאנשא לאותו תלמיד ותיצרו בטוחים היו הלל ור"ח שסופו נעשית לשם שמים ומרן הב"י (שם) כתב ע"ד תוס' אלה ומכאן יש ללמוד דהכל לפי ראות בית דין ע"כ.

דון מינה בנדון דידן שגויה זו נשואה כבר לישראל ובהכנסה מעתה בברית היהדות תתקרב יותר ויותר אל משפחת בעלה ותורתו ועוד זאת שבניה הנוולדים לה ואלה שיוולדו לה מעתה יהיו יהודים גמורים הרי זה דומה לאותו מעשה דהלל ורבי חייא שבטוח שסופם יהיו גרים גמורים ורשאים, או יותר נכון, מצוה עליהם לקרבה ולהכניסם בברית תורת ישראל ולהוציא נגע התערובת שהוא נגע ממאיר בכרם בית ישראל.

ב. אם מותר לישראל לכונסה אחר גרותה.

ביבמות (כד א) שנינו הנטען על השפחה ונשתחררה או על העובדת כוכבים ונתגירה הרי זה לא יכנס ואם כנס אין מוציאין ומפרש בגמ' טעמא משום דרב אסי דאמר הסר ממך עקשות פה, ופרש"י טעמא דמתניתין משום דאתו לאחזוקי אותו לקלא קמא. ע"כ. ולכאורה משמע מדבריו שאם ידענו בברור שבא עליה בגיורת מותר לכנסו לכתחילה שהרי בכגו"ו אין כאן חשש דאית לאחזוקי לקלא קמא, אולם בתוספתא דמכילתין (פ"ד) גרסינן ישראל הבא על השפחה ועל העכו"ם וכו' הרי שגם בבא עליה נאמר דין זה וצריך לומר לפי זה: דמתני' רבותא קתני דאפילו בנטען דהחשש הוא דאית לאחזוקי לקלא קמא אסור לכונסה לכתחילה ואין צריך לומר בבא עליה שכל שעה שיראו אותם נשואין תהיה עליו עקשות פה ולזות שפתים על חטאתו אשר חטא וכן מוכח ממ"ש הנמק"י הנטען על השפחה וכו' כלומר שטוענין עליו דברי לעז מזו השפחה וכו' לא ישאנה משום לעז שלא יאמרו אגלאי מילתא למפרע שאמת היה הקול הראשון וכו' ואם כנס לא יוציא דמשום זונה לא מפקי ולא דוקא רננה אלא אפילו בא עליה בודאי ובתוספתא קתני לה הכי בהדיא, ע"כ. הרי שהנמוקי יוסף סובר דמתניתין דקתני נטען לאו דוקא אלא אפילו בא עליה דינא הוא שלא יכנסו לכתחילה ואם כנס לא יוציא, וכ"כ מהרח"ש עין ביד"א מ"ק הגהב"י ס"ק מ"א.

אבל הרמב"ן (בחדושי ליבמות) הבין בדעת רש"י דמתני' דוקא קתני הנטען אבל אם בא עליה בודאי אפילו אם כנס יוציא, כדאמרינן משום רננה לא מפיק (שם כ"ה ב) אבל בודאי בא עליה שאינו רנון של חשד אפילו אם כנס יוציא, ולכן הקשה על פרושו מהתוספתא דתני בא על השפחה וכו' ולכן פירש דמתניתין מייירי אפילו בודאי בא עליה אסור לכונסה משום לזות ידיה וידיה שיאמרו משום זנות נתגירה ומשום זנות נשאה, והא דאמרינן לקמן ומשום רנון לא מפקינן הכי קאמר משום רנון קול לעז שאין בו אסור גמור לא מפקינן מיניה, עכ"ל.

מהאמור יוצא לנדון דידן שאעפ"י שנודע בודאי שבא עליה בגיורתה וגם שהוא נשאר בנשואיה עמה בחדוש נשואין על ידי חו"ק אין זה מתיר לו לכונסה לכתחילה משום הסר ממך עקשות פה.

וחזי הוית למרן גאון עוזנו הראש"ל ישא ברכה (בספרו ישא איש אה"ע סי' ז') שנשאל בזה וכתב להתירה לבעלה ישראל לקימה אחר גרותה משום דכיון שהיתה נשואה לו כדינם אין כופין אותו להוציא וכמ"ש במתני' אם כנס לא יוציא, ונסתיע ממ"ש מרן החיד"א בספר חיים שאל ח"א סי' מ"ט ע"ש ולע"ד אין זה מסתבר דנשואין בגיורתהם כאלו אינם ובעילותיו בעילות אסור הם ובעת שנזדקק לו לסדר לו חו"ק הרי הוא כנושא אותה לכתחילה.

וכן ראיתי בספר עבודת השם (לגאון בדורנו מרבני סלונקי אה"ע סי' ד') שהוכיח מדברי הרשב"א בתשו' (ח"א סי' אלף כ"ה וח"ה סי' רמ"ב) שגם בנדונו שהיו נשואים בגיורתם לא יכנסו לכתחילה, אלא שהוא ז"ל אסיק וכתב כיון שלדעת ר"ת מוכרחים אנו לומר כדעת החיים שאל דאם היתה נשואה בגיורתה מותר לו לקימה ולכונסה אחר גרותה אע"ג דהרשב"א חולק ע"ז אזלינן לקולא כיון שהוא דרבנן וספקו להקל, מכל זה יוצא שלדעת הרשב"א אסור לבעלה היהודי של גיורת זו לישאנה לאשה אחרי גרותה. אולם הרמב"ם ז"ל (תשובת פאר הדור סי' קל"ב) כתב: ואף כי הנטען על השפחה ונשתחררה אינו יכול לישאנה לכתחילה כאשר פסקנו בדברים כאלה שישחררנה וישאנה, פסקנו כך מפני תקנת השבים ואמרנו מוטב שיאכל רוטב ולא שומן עצמו וסמכנו על אמרם עת לעשות לה' הפרו תורתך ויכול לישאנה עכ"ל, ודבריו היקרים אלה הם לנו לעינים בכל דבר שאין בו אסור גמור כגון הנטען או הנשוי עם הגויה ונתגירה שאם לא נתיר נשואה עמה אחרי גרותה ישארו נשואים כל ימיהם בגיורתה ובניהם יהיו תערובות נעקרים מאדמת ישראל, וה' בחסדו ישיבנו למוטב ויקוים בנו ואצרוף כבר סיגיד ואסירה כל בדיליך ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך ככתחילה.

ב. גויה הנשואה לישראל אם צריכה להמתין ימי הבחנה:

גרסינן ביבמות (מ"ב א) גר וגיורת צריכים להמתין שלשה חדשים והתוס' (שם ל"ה ד"ה חוץ מגיורת) כתבו בתירוצם קמא: שדין זה הוא דוקא בידוע שנבעלה ולא נתהפכה, ועוד אומר ר"י דלא מנטרא נפשה כשמתגיירת עם בעלה כיון שכל הזרע מאותו איש אינה חוששת להבחין בין זרע שנזרע מבעלה זה בקדושה לשלא נזרע בקדושה ע"כ, ותירוץ זה נראה עיקר להלכה שהרי מרן ז"ל פסק גר שנתגיר ואשתו עמו צריכים לפרוש זה מזה שלשה חדשים (יור"ד סי' רס"ט סעיף ט') הרי שבכל גר וגיורת גם כשלא ידוע

שלא נתהפכה צריכה הבחנה והיינו כמ"ש ר"י דכל גיורת שנשארת נשואה עם בעלה אחר גרותה אינה חוששת להבחין ומנה נלמוד לנדון דידן, שכיון שהיא נשארת נשואה עם בעלה ישראל אינה חוששת להבחין בין זה שנולד לה בגיורתה לזרעה שיולד ממנה, אחרי גרותה והלכך צריכה הבחנה.

וראייתו למרן הגאון הראש"ל בספר ישא איש (אה"ע סי' ז') וזו הלכה העלה שאם אשה זו ילדה בגיורתה הרי הוכיחה במעשיה שלא חששה להתהפך וצריכה הבחנה אבל אם לא ילדה בגיורתה אינה צריכה הבחנה שודאי חוששת לעשות רצון בעלה שהוא ישראל ומשמרת עצמה שלא תתעבר עי"ש.

והנה במ"ש דילדה פעם אחת מוציא אותה מחזקת מתהפכת כבר כתבנו בעניותו (במקו"א) שאין זה מוכרח ושהרב בעי חיי חולק ע"ז, ומ"ש עוד שאם לא ילדה אינה צריכה הבחנה גם זה לא מסתבר דכיון שנשואה לו היא מבקשה להתעבר ולהוליד בנים ממנו כדי שלא תהיה זרה וקלה בעיניו להוציאה.

ולכן נלע"ד שמעיקר הדין אשה זו צריכה הבחנה **אולם אם היא מעוברת כשנתגיירה אינה צריכה הבחנה** דלא גזרו בה משום דלא לייתי לאחלופי באשה ישראלית שנתגרשה והיא מעוברת כיון שהוא דבר דלא שכיח ולא היו בה מעשה גירושין, וכמו שכן פסק מהר"א רוזאנים ז"ל (עיין משל"מ ה' גירושין פי"ב) ושו"ר בספר תעלומות לב (ח"ג סי' ל"א) שהורה להיתר גם בזה משום דכיון שהם גרים יחד כאיש ואשה ובודאי הגמור שלא יפרשו זה מזה ואם לא נזדקק לסדר להם חו"ק ישארו נשואים באסור ומוטב שיאכלו שחוטות תמותות ולא יאכלו נבלות ומטעם זה נראה לסמוך על הוראתו משום עת לעשות לה' ולהתיר נשואיהם של איש מישראל עם אשתו הגיורת בחו"ק כדמו"י אחרי שנודיע להם שראוי להם לפרוש שלשה חדשי הבחנה ואנו את נפשנו הצלנו ובני ישראל קדושים הם וישמעו לקול מורים ולשומעים יונעם ותבא עליהם ברכת טוב.

שו"ת אחיעזר חלק ג סימן כו

ב"ה, בחורף תרע"ב.

(א) ע"ד אשר נשאלתי מרומעכ"ת שי' לפני נסיעתי מוויסבאדען בנכרית שניסת לישראל בדרך ציווילי/בנשואין אזרחיים/ באמריקא, וכעת באה לפני מעכת"ר ורצונה להתגייר וצידד רומעכ"ת שי' אולי באפשרי להקל כי אם לא יקבלוה לגירות ב"ד כשר בדין טבילה וקבלת מצות **תלך לב"ד של רעפארמער, והגירות לא יהי' שם כדת**, גם הציע לפני שדעת הרה"ג הדיין מהר"י פאזען שי' נוטה להחמיר בדבר לפי שהיא לשם אישות וגם אחרי שתגייר לא תשמור דיני ישראל, ואין מהנכון להזדקק לזה.

הנה בפשוטו נראה שיש בזה גם דין נטען על השפחה דמבואר ביבמות כ"ד דלא ישאנה, ולפי פרש"י דלא ישאנה משום לזות שפתים דאתי לאחזוקי קלא קמאי, דייקו באיזה פוסקים, דאם הדבר ידוע שנבעלה לו בודאי מותר לכונסה, אבל הרשב"א מפרש הלזות שפתים שיאמרו שנתגיירה שלא לש"ש וכמבואר כן ברמב"ן וריטב"א והגר"א באה"ע סי' קע"ז ס"ק י"ז. ולכאורה י"ל דגם רש"י מודה לטעם הרשב"א דלזות שפתים שייך גם מטעם שנתגיירה שלא לשם שמים, והא דהצריך הטעם משום דאתי לאחזוקי קלא קמאי הוא משום הנטען על השפחה דנשתחררה ל"ש לזות שפתים שנתגיירה שלא לש"ש דהא משחררה בע"כ כמבואר ביבמות מ"ח ע"ב ולא בעי קבלת מצות בשעת שחרור, וכבר תמה ע"ז בס' שושנת העמקים כלל כ"ב. ולהרשב"א י"ל דס"ל כשי' התוס' ביבמות מ"ח דעבד אינו מל בע"כ. ועי' ביו"ד סי' רס"ז ס"ה ובשפחה ג"כ ס"ל לרבנן דרשב"א דלא מהני טבילה בע"כ לשם שפחה וכשלא טבילה בעי קבלת המצות בשעת שחרור, ושייך לזות שפתים שלא קבלה עול מצות לש"ש. ורש"י לשיטתו ביבמות מ"ח דגם לרבנן מל עבד בע"כ וה"ה בשפחה ול"ש לזות שפתים דגירות בשפחה וע"כ פירש"י דאתי לאחזוקי קלא קמאי משום שפחה; אבל בנטען מן הנכרית גם לרש"י שייך טעם הרשב"א לזות שפתים של גירות, אולם בתוספתא דיבמות פ"ד מבואר דגם בשפחה אף בודאי בא עליה אסור והא בשפחה ל"ש לזות שפתים של גירות לפירש"י ורק משום דאתי לאחזוקי קלא קמאי, ולפ"ז בדין דאם בא עליה מותר, וע"כ צ"ל דגם לשי' רש"י דמחזיקים קלא קמאי שייך אף אם בא עליה, דמ"מ ע"י שישאנה ידברו תמיד ממעשה העבירה שעשה מתחלה ויהי' לזות שפתים. שו"ר בשו"ת רעק"א סי' קכ"א שהקשה ג"כ דהא בשפחה ל"ש החשש שנשתחררה בשביל כך דהא אין זה בידה ומשתחררת בע"כ, וכ' דבשפחה דאיכא לאו מדאורייתא הטעם משום לעז שיאמרו שבא עלי', אבל בנכרית דליכא דאורייתא לא הי' ס"ד לאסור בשביל כך, אלא משום דנתגיירה בשביל כך. והתוצא משני דמ"מ איכא משום לזות שפתים. או כפרש"י דמ"מ חששו ללזות שפתים, או כהרשב"א דהלעז שנתגיירה בשביל כך, אבל בשפחה בודאי הלעז משום ביאת איסור יעו"ש.

ובאמת בד' הראשונים בחי' הרמב"ן והריטב"א מבואר דס"ל בשי' רש"י דאם בודאי בא עלי' אפילו אם כנס יוציא ורק בנטען לפי שהוא חשד בעלמא, והקשו מהתוספתא דמבואר דלא תצא, הרי דפשוט להם בשי' רש"י דאפילו בא עליה בעדים שייך הטעם דהלעז של רש"י ואפילו אם כנס יוציא, ועי' בנמוק"י שם, ואפשר לומר לשי' רש"י דאפילו בא עליה בעדים שייך הלעז דלאחזוקי קלא קמאי שידברו ממעשה העבירה שבתחלה כדאמרן, מ"מ כ"ז דוקא בלא עליה כבתוספתא, אבל בנשואה אצלו בערכאות בפרהסיא דרך נשואין ל"ש החשש דלאחזוקי קלא קמאי דהקול כבר נתחזק ע"י פרסום הנשואין שבתחלה. מ"מ מלשון התוספתא דאפילו הוליד ממנה בנים נראה דאין חילוק [אם לא דנימא דע"י זנות ל"ה פרסום כ"כ] וכן מד' תשובת הרשב"א סי' אלף ר"ה שהי' מחזיק את השפחה לפלגש שכתב דלכתחלה לא יכנס לזות שפתים איכא ומכוער הדבר גם כי יש חשש בזה שנתגיירה שלא לש"ש כו' יעו"ש היטב, הרי דשני הטעמים טעם רש"י וטעם הראשונים דלא נתגיירה איתנייתו בה. ועוד דבדרך נשואין בפרהסיא

דמבואר בע"ז ל"ו דקנאים פוגעים בו וזהו הלכה למשה מסיני. ולכל השיטות איכא בהו איסור מדאורייתא. ודמי לשפחה שכ' הגרעק"א דכיון דאיכא איסור דאורייתא חיישינן בודאי ללעז גם לפי הס"ד. ולדינא כ"פ להלכה בשו"ת הגאון מוהר"ח צאנז חאה"ע ובתשו' שואל ומשיב מהדו"ת ח"ג דאסורה לכנוס כמו שאסר הרשב"א יעו"ש, ובשו"ת דברי חיים מסיק לבסוף לצדד דבאופן שיש לחוש כדי דלא ליתי לידי עבירות חמורות מתירין איסור קל ובפרט בכה"ג דבדיעבד לא תצא אין מוחין בדבר אך לא להתיר לכתחלה.

(ב) וע"ד אם לקבלה לגירות לכאורה הדין פשוט דאין מקבלים כמבואר ברמב"ם פ"ג מה' איסו"ב ובטוש"ע יו"ד סי' רס"ה סעי' י"ב, ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור ישראל, ועי' בב"י שם דהכל לפי ראות עיני הב"ד ואם רואים שסופו לש"ש מותר לקבלם כמש"כ התוס'.

והנה יש לי מקום ספק, באופן שלא נתברר לב"ד ויש מקום להסתפק אם יש לו כונה לשם אישות אם מקבלים אותו, דאפשר דדוקא בנתברר לב"ד שיש להם עילה אחרת אין מקבלים והא דבודקים אחריו לכתחלה מספיקא משום דכל היכא דאיכא לברורי מבררין ואין לב"ד לקבל בלי בדיקה, אבל היכא שבדקו ולא נתברר להם ויש מקום להסתפק שכונתו בלב שלם, כיון דבדיעבד הלכה דכולם גרים הם, ורק לכתחלה אין מקבלים אותו, היכא דמסתפקים מקבלים אותו ככל ספק דרבנן להקל. וגם בעצם הגירות יש מקום עיון, הא דלר' נחמ"ל ל"ה גר בכונה לשם ד"א משום אישות, אע"פ שבכיון אומר שכונתו להתגייר ודברים שבלב אינם דברים משום דהוה אומדנא דמוכח שכונתו לשם אישות, ובאומדנא דמוכח דהוה דברים שבלב כל אדם הוה דברים, ולפ"ז היכא דל"ה מוכח לכל העולם שכונתו לשם אישות ויש מקום להסתפק שכונתו להתגייר בלב שלם, ודינו ככל ספק אומדנא דמוכח דהוה דברים שבלב כמש"כ הקצוה"ח דאומדנא דמספיקא הו"ל דברים שבלב וי"ל לר' נחמ"ל דשאני גירות מכל הקנינים, דעצם קבלת המצות והגירות הוה דברים שבלב וכ"ז שלא נתגייר בלב שלם ל"ה גר, ואפילו היכא דל"ה אומדנא דמוכח שכונתו לשם אישות או לשם ד"א אם באמת כוון לשם ד"א ל"ה גר כיון דלבו בל עמו.

(ג) והנה להלכה דקיי"ל דכלם גרים הם מבואר בראשונים ובריטב"א בשם הרמב"ן דטעם הדבר דכיון דנתגיירו וקבלו עליהם חזקה דאגב אונסייהו גמרי וקבלי, ובפשוטו נראה דאע"פ דאומדנא דמוכח שכונתו לשם אישות, מ"מ משום אונס הרצון גמר ומקני וקבל הגירות בלב שלם, ואיכא אומדנא שגמר ומקבל בלב שלם, והנה בדין זה מבואר בראשונים ובשו"ע דאפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל הנכרים וחוששים לו עד שתתברר צדקתו כיון דאין כאן אומדנא שאינו מקבל בלב שלם, לו יהי שבאמת אינו מקבל בלב שלם מה בכך, הרי דברים שבלב אינם דברים ואומדנא דמוכח אין כאן, אדרבא הרי אומדנא שכונתו בלב שלם דמשום אונסייהו גמר ומקבל.

וכן יש להעיר מד' הרמב"ן והרשב"א שכתבו לפרש הלזות שפתים שיאמרו שנתגיירה שלא לש"ש, ולכאורה צ"ע כיון דלהלכה קיי"ל דבדיעבד כלם גרים, ורק לכתחלה אין מקבלים אותו, ודין זה מסור לב"ד לכתחלה א"כ איזה לזות שפתים איכא שנתגיירה שלא לש"ש הא בדיעבד כלם גרים, אלא ע"כ צ"ל דלגירות בעינן לכו"ע לב שלם ול"א בזה דברים שבלב אינם דברים, ולפיכך אם באמת לא נתגיירה בלב שלם לא הוה גר דרק מצד הדין אמרינן דלהלכה כלם גרים הם, ואמרינן דאגב אונסא גמרו בלב שלם, וחיישינן מצד הלעז שיאמרו שלא נתגיירה בלב שלם, ובאמת ל"ה גר, ומהאי טעמא חוששים לו עד שתתברר צדקתו, אע"פ דמצד הדין אנו אומרים דחזקה דגמר בלב שלם, אבל אם באמת לא נתגייר בלב שלם ל"ה גירות, וחוששין להחמיר עד שתתברר צדקתו, וכמו שפ' הרמב"ם בפ"ג מה' איסו"ב הט"ו שכל החזור מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגייר הצדק. ואע"פ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדייטות, והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ"מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם. ובהל' י"ז שם אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו. [וכ"נ מד' הריטב"א שכתב דפליגי בזה בכותים אי גרי אמת הם אם נתגיירו בלב שלם וחזרו, או לא נתגיירו בלב שלם יעו"ש].

ולפ"ז לר' נחמיה היכא דהוה ספק לשם אישות בדיעבד ג"כ ל"ה גר ודאי והוה ספק גר, וה"ה לדידן שחוששין עד שתתברר צדקתו, ומה"ט י"ל דכל דלא נתברר לנו שאין לו עילה אחרת להתגייר אין מקבלין אותו ואין עושין ספק בידים לכתחילה.

(ד) והנה בנ"ד שמתגיירת ע"מ להנשא ה' מקום לפקפק אף אי"נ דמתגיירת בלב שלם, דהא מבואר בבכורות ל"א נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלים אותו ר"י בר"י אומר אפילו דקדוק אחד מד"ס וכ"פ הרמב"ם פ"ד מה' א"ב ה"ח, וכיון שרצונה להנשא לו ולעבור על דקדוק אחד מד"ס אין מקבלים אותה. אולם נראה דהדין דנטען על האשה לא ישאנה האיסור רק עליו ולא עליה, וכמ"ש הנוב"י הכלל דכל מקום דתני לא ישאנה האיסור עליו, ולא תנשא האיסור עליה, ואע"פ דאם האיסור עליו ממילא אסורה בלפני עור לא תתן מכשול, ואף באיסור דרבנן יש איסור לפני עור, וכמו שצידד בשו"ת פנ"י ובמנח"ח דבאיסור דרבנן איכא לפני עור דאורייתא דלא גרע ממשא עצה שאינה הוגנת, מ"מ י"ל כיון דאם ניסת לא תצא, א"כ אין בזה גוף איסור, רק אסור לכתחלה, משום הסר ממך עקשות פה, ואפשר דעל איסור דלכתחלה אין דין דלפ"ע ל"ת מכשול, ולבד זה נראה דדין זה דנכרי שבא להתגייר ולקבל עליו כל המצות חוץ מדקדוק אחד מד"ס דאין מקבלין אותו, היינו במתנה שלא לקבל ושיה' מותר לו דבר זה מן הדין, בזה אין מקבלים אותו דאין שיוור ותנאי בגירות ואין גירות לחצאין, אבל במי שמקבל עליו כל המצות, רק שבדעתו לעבור לתיאבון אין זה חסרון בדין קבלת המצות.

ומה"ט נראה מה שחשש הרה"ג מהר"י פאזען לגייר לפי שלא ישמור דיני ישראל כהלכה, אפ"ל דאין לחוש לזה כיון דמקבל עליו כל המצות אף שחושב לעבור על איזה מהמצות אח"כ לתיאבון, מ"מ אין זה מניעה לקבלת המצות, ודוקא היכא שמתנה שלא לקבל עליו זהו חסרון בקבלת המצות דמעכב. אולם היכא שברור הדבר שבדאי יעבור אחרי כן על איסורי תורה חלול שבת ואכילת טריפות ואנו יודעים בבירור כונתו שאינו מתגייר רק לפניו ולבו בל עמו, הרי אומדנא דמוכח שמה שאומר שמקבל עליו המצות לאו כלום הוא א"כ זהו חסרון בקבלת המצות דמעכב [ועיין בשו"ת חמדת שלמה חיו"ד סי' כ"ט וסי' ל' הדודעת המצות וקבלת המצות שני ענינים הם, דקבלת המצות הוא בסתם שקבל עליו לכנוס בדת יהודית, והודעת המצות להודיע לו ענין המצות ושכרן ועונשן וזה אינו מעכב ולעולם קבלת המצות בסתם מעכב וזהו עיקר הגירות וכמש"כ הרמב"ם דבעי קבלת המצות בשלשה יעו"ש].

(ה) וראיתי כעת בס' בית יצחק חיו"ד ח"ב שכ"כ דכיון דאיכא אומדנא דמוכח, ול"ש בזה דברים שבלב אינם דברים, לא הוי קבלת גירות. גם מסתפק שם בגוף הדין דאין מקבלין בחוץ מד"א אפילו דקדוק אחד מד"ס דלא נתבאר מפורש אי גם דיעבד ל"ה גר, ומשבת דף לא מהלל קצת ראי' דמהני, דאפי' למש"פ רש"י שסמך על חכמתו, אולם כיון דדיעבד ל"ה גר איך קבלו, ויש לדחות, ויעו"ש שה"ר מע"ו ס"ד ע"ב דס"ל לאחרים דגר תושב הוא שקבל עליו כל המצות האמורות בתורה חוץ מאיסור נבילה, ואס"ד דקבל עליו חוץ מד"א הוי גר, אמאי הוי גר תושב, הא הוי גר גמור, ואין זה ראי' כלל, דאפילו אם נימא דקיים כל התורה ומל ג"כ, אבל הא לא טבל דאין הטבילה ממצוות התורה שהישראל מחויב בה ממילא דל"ה גר, ומדרש"י והנמוק"י מבואר דמפרשים דלא מל ג"כ, ויעו"ש בירושלמי יבמות פ"ח ר' שמואל בר חייה בר' יהודה בשם ר' חנינא גר ותושב מגלגלין עמהם י"ב חודש אם חזר בו הרי יפה ואם לאו הרי הוא כגוי לכל דבר, ר' שמואל כו' גר תושב צריך לקבל ע"מ שיהא אוכל נבילות ועי' בפ"מ שם, ויל"ד מדבריהם דמקבלים עליהם למול יעו"ש ואכמ"ל.

אך מסברא נראה דכיון דקבלת מצות מעכב בודאי בעינן שיקבל עליו כל המצות, אלא שיש להסתפק אם אינו מקבל דקדוק אחד מד"ס דאפשר דמה"ת הוי גר כיון דקבל עליו כל מצות שבתורה, ואולי כיון דמילי דרבנן אתניהו בלא תסור הוה כמתנה על ד"ת וצ"ע.

(ו) ולענין הלכה, בפשוטו נראה שאין לב"ד כשר לקבלה לגירות, כיון שכונתה לשם אישות וגם אחר שנתגיירה אסורה לו, מצד נטען על הנכרית ונתגיירה דלא ישאנה, ומה שחשש מעכ"ת שמא תבוא לפני רעפארמער אמת הדבר שזוהו חשש גדול שאצל רעפארמער לא תהי' הגירות כדת, דהא מבואר /וי"ד/ בס"י רס"ח ס"ג דקבלת המצות מעכבת אם אינה ביום ובשלשה לכו"ע והרי זהו ב"ד פסול ועדים פסולים, וגם דעצם קבלת המצות אם מפרושם של הרעפארמער בדעותיהם הכוזבות, הרי אין זה קבלת המצות ודמי לחוץ מד"א, מ"מ אין לנו לחוש לזה ועל הב"ד כשר להזדקק רק באופנים המבוארים בפוסקים להלכה, וגם אין לצדד להתיר איסורא זוטא כדי שלא לעבור ע"ה איסור חמור, וכמו שאמרנו בעירובין ל"ב, וכמש"כ המהרשד"ם לצדד בכה"ג וכמש"כ ג"כ בשו"ת מוהר"ח צאנז, וה"נ נאמר דנעבור לכתחלה איסור דרבנן כדי שלא יעבור על איסור דבא על הנכרית דע"י נשואין הוי בפרהסיא ואסור מה"ת, דהא בנ"ד דיש לחוש בזה בודאי שלא תשמור פתחי נדה וטבילה ויהי' בועל נדה בכרת [וילה"ע בזה למש"כ הראשונים בס"פ המגרש בזה"ז דליכא סמוכין הגירות מדרבנן ויש כח ביד חכמים בדבר גדול לעקור דבר מה"ת בקום ועשה ולפ"ז י"ל דמה"ת הוה נכרית ואין בזה איסור נדה וכתר דהא אין זו גירות אלא מדרבנן. אולם הא הרשב"א ביבמות פ' החולץ מסיק דילפינן מקרא דלדורותיכם דבכל הדורות מקבלים אף בזה"ז דליכא מומחים כמו דילפינן בכריתות מזה דלא בעינן הרצאת דמים ולדבריהם הוי גר מה"ת ואיסור נדה בכרת], ובנכרית אין איסור נדה ועי' תוס' שבת דף ד' החילוקים בדין אם אומרים חטא כדי שיזכה חברך ולפי החילוקים שם נמי יש לומר דלא שייך בנ"ד אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך וגם מוהר"ח צאנז בדין הנטען מן האשה מסיק שאין מורים להיתר.

(ז) והנה אחרי הרעוואלוציע /המהפכה/ שהיתה בימי המלחמה הגדולה שהותר הגירות וגם הוכר על פי חק ונימוסים נשואי אזרחים, נשאלתי בכיוצא בו איזה פעמים, בנכרית שניסת לישראל בציווילעיהע ורצונה להתגייר ולהנשא בחופה וקדושין, באמרם שרצונם לגדל את בניהם ע"פ דת ישראל, וגם אומרים שאם הב"ד לא יקבלו לגירות ישתמד הבעל, אם יש להתיר לכתחלה, וראיתי בשו"ת טוב טעם ודעת מהדו"ק מהגאון מוהר"ש קלוגער בס"י ר"ל שהעלה להקל ולהתיר לכתחלה בכה"ג, ונסתייע מד' המהרי"ק סי' קכ"ט ומד' הרמ"א סי' קע"ג ס"ה, אף דלא דמי דהתם בפנוי' מ"מ הא אחד דיעה אסורה ומ"מ כדי שלא תצא לתרבות רעה מתירים מה"ט יש להקל גם בזה. וכיון שאם הי' רוצה הי' משתמד. ונראה מזה דכונתם לש"ש יעו"ש. ומצאתי יסוד לזה מתשובת הרמב"ם פאר הדור סי' קל"ב שנשאל בבחור אחד שקנה שפחה והיא יושבת בביתו אם חייבים ב"ד להוציאה מביתו משום שנאמר והייתם נקיים כו' ויחוד בגויה באיזה דין נאסור ישיבתה בביתו והשיב על זה הרמב"ם וזה לשונו ודאי מדין תורה צריך לגרשה משם ואפילו בגיותה, כי לא דברה תורה אלא נגד היצר, כאשר אמרו וכו' ובתים מלאים כל טוב אפילו קדלי דחזירי, ולא זו הדרך, ולכן מחויבין בית דין אחר שמועה זו אשר לא טובה שישתדלו בכל עז ותעצומות לגרש האמה הזאת או שישחררנה וישאנה, ואף כי הנטען על השפחה ונשתחררה אינו יכול לישאנה לכתחלה, אכן כאשר פסקנו בדברים כאלו שיגרש וישא ופסקנו כך מפני תקנת השבים ואמרנו מוטב שיאכל רוטב ולא שומן עצמו וסמכנו על אומרים ז"ל עת לעשות לד' הפרו תורתך, ויכול לישאנה והא' ברחמיו יכפר עונינו כאשר דבר לנו ואסירה כל בדיליך עכ"ל הטהור, ולא נתברר בדברי רבנו אם הוא רק מדין הנטען על השפחה או גם מצד הגירות, דמלשון השאלה נראה שהיא גויה. אבל בתשו' הרמב"ם נראה רק מדין נטען על

השפחה, וע"ד הגירות לא זכר כלל, [ואפשר שהי' גם טבילה וקבלת מצות]. עכ"פ מפורש בד' הרמב"ם דמפני תקנת השבים יש להתיר גם בשפחה ומוטב שיאכל בשר תמותות. וד' הרמב"ם יסוד גדול. ולכאורה זהו נגד ד' תשו' הרשב"א ס' א' ר"ה ואולי גם הרשב"א מודה היכי דאיכא תקנת השבים ורק התם שבעט באשתו שהרחיק את האהובה בנשואיה וכנס את השנואה יעוי"ש, עכ"פ הרי מפורש בד' הרמב"ם הוראת הגאון מוהר"ש קלוגער שמדמה דין שפחה לדין הרמ"א /אה"ע/ בסי' קע"ז ס"ה בפנוי' וכל דאיכא תקנת השבים וחשש שלא תצא לתרבות רעה יש להתיר, וכל זה לענין דין הנטען על השפחה מצד דין איסור דלזות שפתים, אבל מדין קבלת גירות לא שמענו מד' הרמב"ם, וחילוק יש ביניהם דנטען על שפחה האיסור עליו ואמרינן מוטב שיאכל בשר תמותות, אבל בקבלת גרים לשם אישות הרי זה דין לגבי הבי"ד שאין לב"ד לקבל המתגיירים לשם אישות והוי כמו חטא בשביל שיזכה חברך, מ"מ נראה לדין כיון דגם אם לא תתגייר הרי תשאיר אצלו בגיותה א"כ אין כאן לשם אישות, ובפרט למש"כ להסתפק כי באומרת שכונתה לשם גירות לש"ש ואין אומדנא דמוכח להיפוך מקבלים אותה, וע"כ נראה דלפי ראות עיני ב"ד יש מקום להקל ולסמוך על הוראת הגאון מוהר"ש קלוגער ז"ל.